

Podcast: O Ddiffodd tân i Ffocysu ar y Dyfodol

Cyfwelydd: Alex Swift
Ymatebwyr: Rachel Marshall
Kelly Huxley-Roberts
Joe Rossiter
Bethan Webber

ALEX SWIFT: Croeso. Dyma Podlediad Archwilio Cymru. Yn ymuno â mi mae Kelly Huxley-Roberts a Rachel Marshall o Sefydliad Lloyds Bank, Bethan Webber o Cwmpas a Joe Rossiter o'r Sefydliad Materion Cymreig. Mae'r podlediad hwn yn ymwneud â lle mae arian yng Nghymru yn mynd a'r rôl y mae'r trydydd sector, yn ogystal â'r sector cyhoeddus, yn ei chwarae wrth ymateb i anghenion lleol.

I roi rhywfaint o gyd-destun, beth mae pob un ohonoch yn ei wneud yn eich rolau o ran cadw arian mewn cymunedau a'r angen i ddiogelu asedau fel elusennau lleol neu fentrau cymdeithasol?

RACHEL MARSHALL: Helo, Rachel Marshall ydw i, fi yw rheolwr cyllido Cymru ar gyfer Sefydliad Lloyds Bank. Rhywbeth yr ydym yn ei wneud yw canolbwyntio go iawn ar elusennau lleol bach a hanfodol a buddsoddi cyllid anghyfyngedig yn y sefydliadau hynny. Felly, rydym yn rhoi'r hyblygrwydd i elusennau wario'r arian hwnnw fel y dymunant, ac rydym wir yn ymddiried ynddynt fel sefydliadau lleol i ddeall yr anghenion yn eu cymuned a gwybod sut i wario'r arian hwnnw orau. Yn ogystal â'n bod yn darparu cymorth datblygu cofleidiol i'w helpu i ddod yn sefydliadau mwy cynaliadwy a chryfach, ac rydym yn credu bod hynny'n bwysig iawn hefyd.

KELLY HUXLEY-ROBERTS: Helo bawb, fy enw i yw Kelly. Rwy'n gweithio fel rheolwr polisi a phartneriaethau Sefydliad Lloyds Bank, felly, rwy'n gweithio gyda Rachel. Mae fy rôl yn canolbwyntio mwy ar bolisi a phartneriaeth fel y byddai'r teitl yn ei awgrymu. Felly, mewn gwirionedd, mae hynny'n golygu bod fy ngwaith ychydig yn canolbwyntio mwy ar gryfhau perthnasoedd â phartneriaid amrywiol a cheisio siapio sgysiau pwysig ychydig yn fwy i fyny'r afon, gan gynnwys ar lefel genedlaethol ar adegau. Felly, mae'n pontio'r bwch hwnnw o'r gwaith sydd wedi'i wreiddio'n fawr yn yr hyper-leol y mae'r partneriaid elusennol yn ei wneud mewn

gwirionedd, ac yna gweithio gyda nhw i ddefnyddio'r mewnwelediad a'r profiad hwnnw i gryfhau perthnasoedd a sgysiau ar faterion pwysig.

Rydym wedi bod yn gweithio yng Nghymru am hyd at 40 mlynedd, felly, mewn gwirionedd, mae gennym ychydig o gyfrifoldeb i wneud rhywbeth gyda'r holl ddata a mewnwelediad hwnnw hefyd, Felly, dyna lle mae fy rôl yn dod i ben, mewn gwirionedd, gadewch i ni wneud ychydig mwy gyda'r hyn sydd gennym yng Nghymru, yr holl berthnasoedd hynny, Mae'r holl ddata hwnnw ac eiriol dros y bobl, yn eirioli'r elusennau bach a lleol sy'n gwneud gwaith anhygoel.

JOE ROSSITER: Helo, Joe Rossiter ydw i a fi yw cyd-gyfarwyddwr y Sefydliad Materion Cymreig, neu'r IWA, sef melin drafod annibynnol fwyaf Cymru, rydym yn annibynnol ar amhleidiol, sydd, yn fy marn i, yn bwysig yn y gofod hwn hefyd. Fel melin drafod, rydym yn fath o chwyddo allan ar elfennau mwy system-economaidd y sgwrs hon mewn gwirionedd. Dros y degawd diwethaf, rydym wedi bod ar flaen y gad o ran llawer o ymchwil ar yr economi sylfaenol, y gwasanaethau sylfaenol hynny sy'n wirioneddol bwysig i fywoldeb pobl mewn gwirionedd ac ar asedau cymunedol a mentrau cymunedol yn eu rôl wrth godi cymunedau ledled Cymru hefyd.

BETHAN WEBBER: Bore da pawb, Bethan Webber ydw i, a fi yw prif exec Cwmpas. Asiantaeth datblygu economaidd yw Cwmpas ac rydym yn credu bod angen i'r economi weithio'n wahanol yng Nghymru a thu hwnt fel bod gennym fodel mwy adfywiol a llai echdynnol o aiddosbarthu cyfoeth fel bod pobl a'r blaned yn fwy wrth wraidd yr economi.

Mae'r ffordd yr ydym yn symud ymlaen ac yn ceisio symud tuag at hynny yn araf ond siawns fy mod yn gobeithio trwy ystod o wahanol feysydd. Rydym yn hyrwyddo ac yn darparu cefnogaeth i ystod o wahanol fodelau busnes, o fentrau cymdeithasol i fodelau mwy democrataidd fel perchnogaeth gweithwyr, a chwmnïau cydweithredol; Rydym yn gydweithfa ein hunain ac mae gennym sylfaen gref iawn yn y mudiad cydweithredol, a rhaglenni adeiladu cyfoeth cymunedol a chyfranddaliadau cymunedol. Rydym hefyd yn gweithio gydag amrywiaeth o gyrff eraill sy'n darparu cyngor, arweiniad a chefnogaeth, awdurdodau lleol, er enghraifft ym maes gwerth cymdeithasol ac arloesedd. Unwaith eto, dim ond canolbwyntio ar rôl cymunedau a modelau busnes cymdeithasol a mwy democrataidd.

ALEX SWIFT: Diolch yn fawr pawb. Mae rhan fawr o hyn yn ymwneud â chaffael. Yn eich barn chi, pa rôl y gall caffael ei chwarae wrth hyrwyddo llesiant a pha ddulliau y gall awdurdodau lleol eu cymryd i symud o ganolbwyntio'n llwyr ar dendr economaidd fanteisiol i ganolbwyntio ar yr hyn sy'n fanteisiol i gymunedau yn gyffredinol?

RACHEL MARSHALL: Rhywbeth y mae'r elusennau yr ydym yn gweithio gyda nhw yng Nghymru yn dweud wrthym yw eu bod yn cael eu hanablu gan faint o weinyddiaeth sy'n dod ochr yn ochr â'r contractau y maent yn gweithio arnynt. Felly, byddai'n bendant yn helpu i hyrwyddo lles pe gallent gael gwared ar rywffaint o'r tâp coch o amgylch y broses o ran caffael. Unwaith y bydd contract wedi'i ennill gan sefydliad bach a lleol, yna mae ganddynt ofynion monitro priodol, felly, yn gymesur â faint o gyllid y mae'r sefydliadau'n ei gael ac yn helpu i adeiladu'r ymddiriedaeth honno gyda'r darparwyr lleol. Maen nhw ar lawr gwlad, maen nhw'n sefydliadau bach a lleol, maen nhw wir yn deall y gymuned. Mae angen i gomisiynwyr ddeall y gwerth y maent yn ei gynnig i'r gymuned.

Gwelsom yn ystod y pandemig fod sefydliadau bach a lleol yn hyblyg ac yn gallu addasu a newid yr hyn a wnaethant yn gyflym iawn i addasu i anghenion lleol. Roedd ymchwil a gynhyrchwyd gennym yn Sefydliad Lloyds Bank yn tynnu sylw at hyn; Nid yn unig y gwnaethon nhw ymddangos, ond maen nhw wedi glynu o gwmpas mewn cymunedau, felly, dydyn nhw ddim yn cludo i mewn o lefydd eraill, maen nhw'n sefydliadau lleol, ac mae gwir angen gwerthfawrogi hynny o fewn y broses gomisiynu.

KELLY HUXLEY-ROBERTS: Oes, fel y dywedodd Rachel, y rôl yn y sector, boed yn fenter gymdeithasol neu'n elusennau, mae'n gwbl hanfodol wrth wynebu heriau cymdeithasol mor fawr. Mae rhai o'r mentrau a'r elusennau hynny wedi'u gwreiddio mewn cymunedau ac mae ganddynt eu llwybr at oresgyn rhai o'r heriau hynny mewn ffyrdd na all cyrrff eraill. Rwy'n credu bod prosesau caffael yn clymu pobl mewn biwrocratiaeth sy'n ei gwneud hi'n anodd i rai sefydliadau, yn enwedig y rhai llai wneud cais amdanynt yn y lle cyntaf neu i ymgysylltu â'r prosesau hynny. A dweud y gwir, hefyd, maent yn canolbwyntio ar y pethau anghywir ac rydym yn croesawu'r Ddeddf Partneriaethau Cymdeithasol ac yn amlwg y bwriad y mae wedi'i osod, ond mae enghreifftiau o hyd hyd lle mae canllawiau a math o ethos caffael wedi symud o fewn cyrrff statudol, mae enghreifftiau o hyd lle byddwch yn hidlo i lawr i'r rhai sy'n gwneud rhai o'r penderfyniadau llai yn y broses gaffael.

Gwerth y bunt Gymreig hefyd, onid ydyw? Gall cael y model cyfoeth hwnnw sydd wedi'i ailddosbarthu lle gall buddsoddi mewn ffordd wahanol, yn y busnesau sydd o gwmpas, gael effaith mor uchel. Gwelsom enghraifft dda iawn o hynny yng nghytundeb gwisg Trafnidiaeth Cymru yn mynd i'r fenter gymdeithasol ELIT, i fyny yng Nghymoedd Cymru. Felly, mae rhai enghreifftiau da yn ogystal â drwg, ond nid y prosesau caffael eu hunain yn unig ydyw, ond hefyd cyrrff statudol sy'n tynnu sylw at ble nad oes cadwyni cyflenwi yno. Yn aml, efallai y bydd y broses gaffael yno a gallai'r diwylliant fod yn iawn, ond mewn gwirionedd, nid oes gennym rai o fusnesau'r gadwyn gyflenwi yng Nghymru o hyd. Unwaith eto, sut

allwn ni weithio gyda'n gilydd i adnabod y rheini a chryfhau'r cadwyni cyflenwi yn agosach at adref?

JOE ROSSITER: Mae rhywbeth yma ynglŷn â chydabod gwerth cynyddol gwasanaethau hanfodol y mae cymuned a sefydliadau bach yn ei chwarae ar hyn o bryd hefyd, a beth yw'r farn hirdymor o'r hyn ddylai fod yn wasanaethau sydd o fewn y sector cyhoeddus ac sydd ddim. Mae cymaint o enghreifftiau lle mae'r elusennau bach a'r mentrau cymdeithasol hyn yn gwneud iawn am yr hyn y byddech chi'n ei ddisgwyl yn wasanaethau sylfaenol y dylai'r sector cyhoeddus allu eu darparu. P'un ai dyna, rwy'n dyfalu mai'r enghraifft orau o hynny yw sut mae amlhau banciau bwyd ledled Cymru a gweddill y DU wedi skyrocketed, ai dyna'r ffordd yr ydym am i'n heconomi weithio? Nodaf fod Ymddiriedolaeth Trussell yn datgan yn bendant nad ydyn nhw wir eisiau bodoli yn y tymor canolig ac y dylai gwasanaethau cyhoeddus ffurfio'r llinell sylfaen honno o'r hyn sy'n fywyd byw a lles sylfaenol.

Y tu hwnt i hynny, credaf ein bod wedi dysgu cryn dipyn o gwmpas caffael yn ehangach o'r broses o fynd o fecanweithiau ariannu'r UE i fecanweithiau cyllido ôl-UE a bod y cronfeydd newydd, boed hynny'n ffyniant a rennir neu'n lefelu i fyny; Rwy'n dyfalu ei fod yn lefel i fyny o'r hyn yr ydym yn sôn amdano, ond mae llawer o ddysgu yn y ffordd rydych chi'n ymgorffori arfer da pan fyddwch chi'n comisiynu llawer o wahanol wasanaethau ar bob lefel wahanol. Y ddau beth sydd wir yn fy nharo i yn hynny yw hynny; Beth sydd ei angen ar sefydliadau? Mae angen lefel ddigonol o gyllid arnynt ar gyfer y gwasanaethau y gofynnir iddynt eu darparu ac mae angen sicrwydd hirdymor arnynt hefyd i adeiladu cynaliadwyedd yn eu sefydliad.

Gan chwyddo allan o safbwynt ehangach, rydym i gyd yn gweld gwerth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, rydym yn gweld yr holl ddyheadau a'r holl ffyrdd y mae i fod i gael eu prif ffrydio ar draws y sector cyhoeddus. Gwelwn mewn penderfyniadau caffael nawr, nad yw'n cael ei weld mewn gwirionedd yn yr hyn yr ydym yn ei weld. Rwy'n obeithiol y gall y Ddeddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus nodi newid, ond ni fydd yn nodi newid oni bai bod system fel trosolwg gwleidyddol a pholisi o p'un a yw'n gweithio ai peidio. Mae'n debyg mai'r dystiolaeth yw, a yw'n arwain at ddarparu gwell gwasanaethau ac ychydig yn fwy o bensaerniaeth gryfach o sefydliadau sy'n canolbwyntio ar y mathau hynny o deithiau cyd-fynd â lles hefyd?

KELLY HUXLEY-ROBERTS: Fe ofynnoch chi, Alex, am symud i'r tendr mwyaf manteisiol. Yn y bôn, maent yn cymryd allan y gair yn economaidd, onid ydynt, o bolisi a deddfwriaeth flaenorol, lle dywedodd fwyaf manteisiol yn economaidd. Nawr maen nhw wedi dileu'r gair hwnnw ac mae'n ddehongliad ehangach o'r hyn y gallai manteisiol ei olygu.

[00:10:00]

Mae'n debyg mai dyna lle rydyn ni ar hyn o bryd, sgwrs fyw yw hon yn llythrennol, onid ydyw, lle rwy'n credu ei bod yn bwysig iawn ar hyn o bryd i sicrhau bod gennym leisiau amrywiol wrth y bwrdd o ran meithrin dealltwriaeth am yr hyn y mae hynny'n ei olygu. Rwy'n credu yn benodol, os ydym yn meddwl am ba wasanaethau sydd ar gyfer, nid ydynt yn bodoli, dim ond i fodoli, maent yn bodoli i helpu pobl. Felly, y bobl hynny sy'n defnyddio gwasanaethau mewn gwirionedd, sy'n eu darparu mewn gwirionedd, nhw yw'r bobl sydd â'r profiad a'r arbenigedd y dylai eu barn fod yn ffurfio barn mewn gwirionedd yn galw ar, a yw hwn yn ddarn gwerthfawr neu fanteisiol o waith sy'n digwydd? Felly, rwy'n credu bod hynny'n beth mawr, mewn gwirionedd yn dod â phobl at ei gilydd, gan ddod â'r profiad byw hwnnw i mewn, gan geisio adeiladu dealltwriaeth ychydig yn fwy cyffredin o'r hyn y mae comisiynydd yn ei olygu yn y rhan fwyaf manteisiol; beth mae defnyddiwr gwasanaeth yn ei olygu gan y mwyaf manteisiol; Beth mae gwas sifil yn ei olygu fwyaf buddiol? Pwy bynnag rydyn ni'n siarad amdano, beth mae'r gwahanol bobl hyn yn ei ddeall erbyn y tymor hwnnw?

BETHAN WEBBER: Mynd yn ôl i bwynt Joe am wasanaethau a phwy sy'n eu darparu. Ydy, mae gan enghraifft y banc bwyd ei naws yn amlwg. Ond mae yna feysydd lle rwy'n credu bod gwasanaethau'n symud i'r sector ac mae'n debyg er gwell i'r gwasanaeth. Fodd bynnag, nid oes yr eglurder hwnnw ynghylch pam, mae bron fel bod y sector yn codi pethau lle nad yw'r buddsoddiad yno. Nid dyna'r ffordd iawn, mae angen buddsoddi'r gwasanaethau ym mha le bynnag yw'r lle gorau yn ein ecosystem i'w darparu.

Rwy'n credu mai un enghraifft fyddai ochr gofal pethau lle gallwn weld cyfle enfawr i gwmnïau cydweithredol a mentrau cymdeithasol gymryd drosodd ac mae'r elw sy'n cael ei ddileu o'r agenda gofal yn siarad â hynny hefyd. Fodd bynnag, mae Adroddiad Archwilio Cymru, Cyfle a Gollwyd, math o faneri nad yw'r rhan fwyaf o awdurdodau lleol yn cydymffurfio ag Adran 16 o'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant, sy'n rhoi dyletswydd arnynt i sicrhau eu bod yn edrych ar wahanol fodelau fel menter gymdeithasol ar gyfer gofal. Felly, mae yna feysydd lle rwy'n credu ei fod yn debygol o fod ar gyfer y canlyniadau gwell i bobl os yw sector gwahanol yn codi'r cyfrifoldeb am ddarparu gwasanaethau ond mae'n rhaid gwneud hynny am y rhesymau cywir, gydag eglurder a buddsoddiad.

Rwy'n credu ar y pwyntiau eraill sy'n ymwneud â phenderfyniadau caffael mewn gwirionedd ac rwy'n credu mai dim ond tynnu sylw drwy amrywiol fforymau gwahanol yr wyf ynnddynt, y risgiau i'r sector. Felly, mae'r sector yn rhan mor hanfodol o gyflawni yn yr amseroedd yr ydym ynddo. Rydym yn byw mewn argyfwng parhaol lle gall y sefydliadau sefydledig hynny mewn cymunedau

chwarae rhan mor gryf wrth gadw ansawdd bywyd i bobl ymhlith yr holl heriau; tlodi yn uchel yno. Ond rhai o'r penderfyniadau caffael diweddar, neu ddim o reidrwydd penderfyniadau caffael, ond penderfyniadau cyllidebol a wnaed. Rydyn ni mewn cyfnod ariannol sy'n ddigynsail, yn fy ngyrfa beth bynnag. Rydym wedi gweld rhai penderfyniadau yn y gyllideb ddrafft cyn y Nadolig a gurodd y sector mewn gwirionedd.

Diolch byth, yn sicr, yn ein profiad ni, roedd y gyllideb derfynol yn well na'r drafft, ond tynnodd sylw at y risgiau a'r diffyg ymwybyddiaeth mewn caffael cyhoeddus, o effaith newid sydyn. Felly, toriad o 50% yn y gyllideb ddiwrnod cyn cyhoeddi'r gyllideb; Yn ffodus, cafodd y penderfyniad hwnnw ei wrthdroi ac rwy'n credu bod rhai eraill hefyd. Yr effaith y mae hynny'n ei chael ar graidd sefydliad, nid yn unig y gwasanaeth lle gallwch ei ailgynllunio a'i wneud yn llai a'i raddfa i lawr, ond mewn gwirionedd effaith hynny ar gyllideb graidd a hyfywedd y sector.

Un o'm hofnau mwyaf y credaf yw y bydd yr hinsawdd yr ydym ynddi, os gwneir y penderfyniadau hyn heb y ddealltwriaeth lawn honno, yn pennu rhai o'r sefydliadau allweddol sydd wir yn darparu gwasanaethau a chymorth gwerthfawr o fewn cymunedau. Rwy'n credu bod cael y ddealltwriaeth honno o'r risgiau ac yna dealltwriaeth o effaith y penderfyniadau hynny mewn ffordd fwy cyflawn ar sefydliadau yn sylfaenol iawn hefyd.

ALEX SWIFT: Pwynt pwysig arall yn y drafodaeth hon yw'r angen i symud i ffwrdd o ymladd tân, sydd mewn termau syml wedi'i ddiffinio fel ateb tymor byr i faterion tymor hir. Beth yw rhai ffyrdd posibl o sicrhau dyfodol hirdymor y sector elusennol a'r trydydd sector yng Nghymru wrth arbed arian i'r sector cyhoeddus?

JOE ROSSITER: Roeddwn i eisiau dod i mewn, o ran rhai o broblemau diffodd tân. Rwy'n credu ein bod ni, fel sefydliad nad yw'n darparu gwasanaethau rheng flaen, ond yn hytrach, yn edrych ar y systemau a'r system economaidd y tu ôl i wasanaethau rheng flaen a phrofiadau pobl o fywyd yng Nghymru, yw bod angen darparu cyllid ar gyfer gwasanaethau hanfodol sydd eu hangen mewn gwirionedd. Mae llawer iawn o galedi ac angen aciwt mewn cymunedau ledled Cymru. Mae rhai o'r problemau hyn, rwy'n tybio, yn y pen draw yn glynu atebion plastr i'r hyn sy'n gynyddol gapio clwyfau mewn cymunedau. Yn y pen draw, weithiau, mae angen edrych i ffwrdd o'r dull ymladd tân a dweud, iawn, yr hyn yr ydym yn edrych arno yw rhywbeth sydd ychydig yn fwy o ymagwedd a newid ar draws systemau ar draws y system.

Rwy'n credu ei bod yn bwysig iawn bod sefydliadau; Mae'n debyg y byddwn i'n dweud hyn, mae gan sefydliadau fel yr IWA a'r rhai sy'n meddwl ar lefel systemau setliad ariannu tymor hwy sy'n galluogi ychydig o ymreolaeth ynghylch awgrymu rhai atebion radical i sut y gallwn drawsnewid y ffordd y mae'r ecosystem gyfan hon yn gweithio. Rwy'n credu bod hynny'n eithaf hanfodol i

feddwl amdano pan fyddwn yn ystyried mynd yn groes i'r dull ymladd tân. Mae'n deall pam ein bod yn sownd yn y cylch ymladd tân cyfan hwn mewn gwirionedd.

Rwy'n dyfalu mai rhai o'r pethau y byddwn i'n meddwl amdany'n nhw fel dewisiadau amgen i ymladd tân fyddai cyllidwyr rwy'n tybio yn hyn fel rhai allweddol p'un ai dyna'r sector cyhoeddus, p'un a yw'n sefydliadau fel Sefydliad Banc Lloyds, er enghraifft, yw mai dim ond yr ymddiriedolaeth hirdymor a roddir mewn sefydliadau. Ni allwch fod yn cael blwyddyn neu ddwy o sefydlogrwydd yn gyson gyda'ch setliad cyllido a chael unrhyw fath o ddiogelwch fel sefydliad ac mae hynny'n dad-bwysleisio rôl y sefydliadau hyn a lle cânt eu sefydlu.

Mewn gwirionedd, mae rhoi ymrwymadau hirdymor i sefydliadau a diogelwch ac ymddiriedaeth, yn golygu bod y sefydliad yn cyflawni mwy oherwydd bod ganddynt ddysgu sefydliadol, eu bod yn fwy gwydn, ac maent yn cadw aelodau o staff. Maent yn gallu buddsoddi i wella eu gwasanaethau ac mae bod yn glir iawn ynghylch eu cenhadaeth yn y cymunedau y maent yn eu gwasanaethu ac mae bod yn wirioneddol eglur ynghylch yr hyn rydych chi'n ei ddisgwyl ar rôl y sefydliadau cymunedol bach hyn yn hanfodol; Wrth siarad â'r hyn a ddywedodd Bethan, dyma beth yw eu rôl mewn amgylchedd lle mae'r sector cyhoeddus wedi wynebu 15 mlynedd o doriadau sy'n golygu bod sefydliadau cymunedol yn ceisio camu i'r adwy i fynd i'r afael â'r angen aciwt hwnnw.

Rwy'n credu bod ymddiriedaeth yn bwysig iawn, a ninnau, fel yr IWA, rydym wedi cael profiadau da a phrofiadau gwael gyda chyllidwyr, ond y rhai yr wyf yn dod yn ôl atynt ac yn meddwl, ie, roedd hynny'n berthynas gadarnhaol iawn, yw'r rhai a ymddiriedodd ynom ni. Rhoddon nhw gostau craidd i ni fel y gallem wneud yr hyn yr oeddem yn teimlo oedd yn anghenion Cymru, yn ein gofod. Ond i sefydliadau eraill, byddai'n angen amlwg yn eu cymunedau hefyd. Felly, dyna rai o'r ffyrdd y byddwn i'n edrych ar hynny, ymladd tân.

KELLY HUXLEY-ROBERTS: Pe bawn i'n gallu neidio i mewn i hynny hefyd. Mynd yn ôl at rai sylwadau cynharach am y Ddeddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael ac amryw ddarnau eraill o ddeddfwriaeth sy'n ymddangos yn flaengar yng Nghymru, fel y ffaith bod y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol yn cael ei deddfu. Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mae pawb yn sôn amdani ac mae'r ffocws ar yr economi llesiant. Mae hynny'n un mawr, mae'r holl bethau hyn yn glocsio. Rwy'n credu mai pwynt yma ynghylch ymladd tân a'r rôl y gall caffael ei chwarae, a sut mae arian yn symud a hyn i gyd, yw elfen waith teg y Ddeddf Caffael sy'n elfen wirioneddol fawr. Dylai ymestyn i bartneriaid cyflawni ac mae hynny'n ymddangos yn bwynt mor amlwg i'w wneud ond mewn gwirionedd, gallai fod mor syml â hynny, mewn gwirionedd, talu pobl yn iawn; talu pobl am y gwaith maen nhw'n ei wneud.

Rwy'n gwybod bod y trydydd sector yn un anodd oherwydd ei fod yn sector gwirfoddol. Weithiau mae pobl yn dweud y sector gwirfoddol, gan feddwl bod

popeth yn digwydd ar ewyllys da, ond mae'r holl bethau hyn yn costio arian. Mae rheoli pobl yn costio arian, mae darparu cefnogaeth a lles digonol yn costio arian, amser yw arian. Mae yna bob math o agweddau, rhoi cynigion i mewn, gwneud y admin o hynny; Pob math o gostau cydlynu, beth bynnag. Yna y dosbarthiad gwirioneddol, yna'r deunyddiau gwirioneddol y gallai fod eu hangen arnoch, mae cymaint. Yna rydych chi'n ychwanegu codiadau isafswm cyflog ac mae'n beth da i bobl gael cynnig cyflog gweddus ond mae'n rhaid i bobl dalu am hynny, mae angen i elusennau a busnesau dalu am hynny. Felly, gan ffactorio mewn codiadau sy'n gymesur â'r gwaith a chael yr hyblygrwydd hwnnw i bobl addasu'r gyllideb pan fo angen, i fod yn rhan o hynny. Rwy'n credu bod yr elfen waith deg yn rhan allweddol iawn o atal y math cyson hwn o ymladd tân.

Meddyliwch, os ydym am gael yr economi llesiant hon a'r holl bethau blaengar hyn ar lefel uchel iawn, sy'n wych. Wel, mewn gwirionedd, mae angen i bobl dalu, mae angen iddynt allu cyfiawnhau gwneud y gweithgaredd hwnnw y diwrnod hwnnw, felly, y gallant fyw.

BETHAN WEBBER: Ie, talu pobl a rhoi rhywfaint o ddiogelwch iddynt. Rwy'n ategu popeth sydd wedi cael ei ddweud hyd yn hyn. Rwy'n credu y tu hwnt i hynny, ychydig o bwyntiau mewn gwirionedd, nid ydym yn ychwanegiad fel sector. Dylem gael ein hystyried fel y sector go iawn ac mae'r potensial i drosoli'r sector am fwy o effaith yn enfawr. Rydym yn dal i gael ein hystyried yn flwch ticio mewn sawl ffordd i fodloni gofynion deddfwriaeth benodol os yw pobl mewn gwirionedd yn dilyn y dyletswyddau sydd arnynt.

[00:20:00]

Rwy'n credu i drosoli'r potensial am fwy o effaith, gan drosglwyddo rhywfaint o ymreolaeth, yr ymddiriedaeth honno. Mae llawer o'r gwaith a wnawn yn y trydydd sector ac yn y sector mentrau cymdeithasol yn seiliedig ar berthnasoedd lleol. Dyma'r rheswm pam ei fod yn gweithio; Dyma'r rheswm pam y gallwn gael mwy o effaith mewn cymunedau oherwydd bod ymddiriedaeth, rydyn ni'n agosach at bobl, ac mae angerdd. Yn aml, y rheswm pam mae pobl yn glynu wrtho yw oherwydd eu bod mor angerddol, maen nhw'n aml yn dod â phrofiad byw. Mae ganddynt fewnwelediad gwych i'r hyn sydd ei angen ar bobl, gallant weld y potensial yn ogystal â'r heriau o fewn cymunedau mewn ffyrdd na all eraill eu gweld. Nid ydym yn ymddiried ynddo ar y sail honno, ac yn aml nid yw'r berthynas rhwng yr ariannwr a'r sefydliad yn dynwared y berthynas sydd gennych ar lawr gwlad, sy'n sylfaenol fel bodau dynol.

Mae angen chwyddo ychydig, symud i system neu ddull buddsoddi ataliol. Mae angen i ni fod yn edrych ar sut i ailddiffinio'r ffordd yr ydym yn gweithio gyda chymunedau, sut rydym yn ailddiffinio'r economi ar gyfer mwy o ffyniant yn lleol,

ac rwy'n credu ei fod ychydig yn fwy arloesol a chymryd risgiau yn y dull hwnnw hefyd. Nid wyf yn credu yn y sgysiau rwy'n eu cael yn gyffredinol gyda'r sector cyhoeddus bod pobl wir yn gwybod ble i ddechrau. Mae problemau systemig o'r fath, mae'r banc bwyd, er enghraifft, yn un da. Rwy'n credu mewn llawer o'r gwasanaethau a welwn, nad yw pobl yn cael y canlyniadau y maent eu heisiau er gwaethaf buddsoddiad enfawr mewn iechyd a gofal, hyd yn oed mewn addysg i raddau. Rydym yn fath o angen ailddiffinio'r ffordd yr ydym yn gwneud pethau, ac i wneud hynny, mae'n rhaid i ni fod yn ddewr iawn. Dwi ddim o reidrwydd yn gweld y dewrder yna'n dod drwodd ar hyn o bryd os dwi'n onest.

RACHEL MARSHALL: Rwy'n cytuno'n llwyr â phopeth mae pawb wedi'i ddweud. Gwelwn hynny ein hunain yn yr elusennau yr ydym yn eu cefnogi. Rydyn ni fel sylfaen yn cytuno'n llwyr â'r hyn mae Joe wedi'i ddweud. Ein hymchwil o fewn y sector, fel y dywedwyd bod angen cyllid anghyfyngedig a chyllid tymor hwy ar y sector. Cawson ni blip yn ystod Covid lle roedd rhaid i ni wneud grantiau tymor byr am fod yn rhaid i ni fod yn ystwyth yr un fath â'r sector elusennol oedd yn darparu'r gwasanaethau yn gorfod bod yn ystwyth. Rydym bellach wedi mynd yn ôl i gylch grant tair blynedd. Felly, mae tair blynedd o ddiogelwch a'n cyllid bellach yn gwbl ddigfyngiad. Felly, mae hyd yn oed yn mynd y tu hwnt i gyllid craidd, felly, os yw'r sefydliadau rydym yn eu hariannu am ei roi yn eu cronfeydd wrth gefn i greu rhywfaint o sicrwydd ariannol ar gyfer y dyfodol, yna gallant wneud hynny gyda'n cyllid hefyd.

I'r pwynt a wnaeth Bethan o ran y gwaith atal, mae hynny'n rhywbeth arall a welwn yn eithaf aml hefyd, mae contractau ar gyfer yr ymladd tân neu'r pwynt argyfwng y mae rhywun yn ei gyflwyno. Ond mae gan yr elusennau rydyn ni'n eu cefnogi yr atebion ar flaenau eu bysedd i'r gwaith tymor hwy hwnnw. Mae eu dwylo wedi eu clymu ac ni allant wneud y gwaith atal y maent yn gwybod sydd angen digwydd yn eu cymunedau i atal pobl rhag syrthio trwy'r craciau yn y dyfodol.

Rydym hefyd, yn ogystal â darparu cyllid, rydym hefyd yn ceisio cymryd mwy o ddull systemig serch hynny. Rydym yn gweithio mewn chwe chymuned, un yng Nghymru, un ym Merthyr Tudful a phump yn Lloegr, gan geisio mynd i'r afael â rhai o'r materion systemig hynny ac edrych ar sut y gall cymunedau wneud pethau'n wahanol gyda'r adnoddau sydd ar gael iddynt, felly, ceisio gwneud mwy gyda llai.

Ym Merthyr, roedden nhw'n canolbwyntio ar iechyd meddwl plant a phobl ifanc fel ffocws penodol ar y gwaith hwnnw. Da ni bron yn dod i'r pwynt canol; Rydyn ni bron i bum mlynedd i mewn i raglen 10 mlynedd o archwilio hynny. Felly, rydym yn ceisio cymryd ymagwedd tymor hwy o ran dod o hyd i atebion.

ALEX SWIFT: Diolch yn fawr pawb. Mae'n rhaid i lawer o hyn ymwneud â'r swyddogaeth gymdeithasol y gall y trydydd sector ei chwarae. Ym mha ffyrdd y mae argyfyngau, fel yr argyfwng costau byw a phandemig Covid-19 wedi effeithio ar eich gwaith chi a gwaith yr elusen a'r trydydd sector? I ychwanegu at hynny, sut y gall y sefydliadau hyn addasu yn wyneb heriau?

BETHAN WEBBER: Rwy'n credu bod llawer yn adeiladu ar yr hyn yr ydym newydd fod yn siarad amdano mewn gwirionedd, rwy'n credu yn ystod y pandemig, ein bod wedi newid oherwydd bod yn rhaid i ni wneud. Roedd yn dangos grym a photensial ein gallu i wneud pethau'n wahanol, o fewn sefydliadau a chyda rhai cyllidwyr. Daeth cyllid yn llawer haws i'w gyrchu, yn llawer cyflymach gyda llawer llai o fiwrocratiaeth o'i gwmpas, oherwydd roedd yr angen yno i gael yr arian allan. Byddwn i'n dadlau, mewn gwirionedd, bod gan hynny ddull cryf iawn, y gellid dynwared hynny ar gyfer y tymor hwy. Nid wyf yn gweld bod yr angen am gymorth brys yn llai mewn cymunedau, mae effaith y pandemig yn parhau i rollo, ac rydym yn dal i ddelio â'r canlyniadau yn gymdeithasol ac yn economaidd.

Rwy'n credu bod potensial cryf i barhau i adeiladu ar yr hyn a ddysgwyd gennym am y ffordd y gallwn wneud pethau'n wahanol yno, ac mae hynny'n berthnasol i gyllidwyr yn ogystal â sefydliadau lle gwnaethom ymgorffori gwasanaethau, gwnaethom addasu yn dechnolegol, llawer cyflymach. Peidiwch â gwneud unrhyw gamgymeriad am y peth; Rwy'n cytuno â phwynt Kelly ynghylch sut rydyn ni'n arafu pethau ychydig. Oherwydd rwy'n credu bod yn rhaid i ni fel arall mae'r sector yn mynd i losgi allan am ddechrau.

A dweud y gwir, nid yw cyflymder y newid o gwmpas yn mynd i arafu unrhyw bryd yn fuan a gallwn weld cyflymu datblygiad technoleg mewn ffordd sy'n ddigynsail ac ni all hyd yn oed yr arbenigwyr mwyaf gadw i fyny â'i gilydd. Mae'r argyfwng hinsawdd yn cyflymu ac mae effeithiau hynny'n parhau i rollo. Mae gennym ansicrwydd gwleidyddol ac ansefydlogrwydd ariannol, felly mae ystod eang o bethau yr ydym yn gorfod delio â hwy ar gyflymder ac rwy'n credu ei fod yn dal i fynnu bron yr ymateb a roddwyd ar waith gyda'n gilydd yn ystod y pandemig.

RACHEL MARSHALL: Byddwn, byddwn i'n cytuno â phopeth ddywedodd Bethan yno, roedd yna gwpl o bwyntiau yn benodol. Yr hyn rydyn ni'n ei weld yn y sector ar hyn o bryd gyda'r elusennau bach rydyn ni'n gweithio gyda nhw yw bod pobl bron yn llithro'n ôl i'w hen arferion neu fod y fiwrocratiaeth yn ymlusgo yn ôl i mewn. Mae gofynion monitro llawer mwy llym ac rydym yn teimlo bod y math hwnnw o newid mewn grym a gawsom yn ystod Covid lle trosglwyddwyd yr ymddiriedolaeth i sefydliadau lleol dim ond i fwrw ymlaen a gwneud yr hyn yr oeddent yn gwybod bod angen iddynt wneud orau wedi'i gollu ychydig. Felly, rydym yn poeni ychydig am hynny.

Rydym yn dechrau gweld rhai o'r effeithiau lles hynny felly; Rydym yn cael llawer o newidiadau arweinyddiaeth o fewn y sefydliadau bach yr ydym yn gweithio gyda nhw o fewn y tîm staff ond hefyd o fewn byrddau ymddiriedolwyr elusennau bach. Felly, pobl sydd wedi bod trwy Covid i ddechrau ac yna'r argyfwng costau byw sy'n llosgi allan a chomisiynwyr nad oes ganddynt fwy o arian yn y coffrau i chwarae codiadau ar eu contractau fel y gallant fodloni'r beichiau trymach isafswm cyflog hynny o ran gofynion yr isafswm cyflog.

Rydym hefyd yn gweld rhywfaint o greadigrwydd ac arloesedd go iawn. Gyda'r argyfwng costau byw, mae yna un o'r elusennau bach rydyn ni'n gweithio gyda nhw nad oedd ganddo fwy o incwm, ac ni allent gynyddu'r cyflog o ran ceisio cadw'r staff da iawn sydd ganddyn nhw. Felly, fe wnaethant benderfynu o safbwynt incwm a hefyd safbwynt lles i roi pawb ar oriau contract o 80%. Felly, mae'r staff yn cynnal eu cyflogau, ond maen nhw'n cael diwrnod i ffwrdd yr wythnos y gallant yn amlwg ei dreulio gyda'u teuluoedd neu ymgymryd ag ail swydd os oes angen hynny arnynt o ran gwariant eu teulu eu hunain. Felly, rydym yn gweld rhywfaint o greadigrwydd go iawn o ran sut mae sefydliadau bach yn addasu i'r argyfwng costau byw ar hyn o bryd.

JOE ROSSITER: Roeddwn i eisiau tynnu sylw at rywfaint o ymchwil newydd gan Ymddiriedolaeth Adeiladu Cymunedau Cymru a siaradodd â rhai o'r heriau hyn yn union. Rwy'n credu'n fwy na'r hyn y mae pawb arall wedi'i ddweud hefyd, eich bod wedi gweld sefydliadau cymunedol yn ddealladwy yn dioddef o ymgripiad cenhadaeth, lle mae anghenion mwy cymhleth yn dod atynt oherwydd nad yw'r sector cyhoeddus yn eu cyflawni. Yn y bôn, maent wedi cael eu symud yn ystod y cyfnod hwn. Fel y dywedodd Bethan, mae cymaint o straeon da am yr hyn a wnaeth y trydydd sector a'r sector cymunedol yn ystod y pandemig ond nawr, nid ydym yn y sefyllfa honno. Rwy'n credu bod rhywbeth o gwmpas ochr gadarnhaol pa mor gyflym y llwyddodd y trydydd sector i symud yn ystod y cyfnod hwnnw o argyfwng. Yn ystod y cyfnod pandemig hwnnw, faint glywsom ni angen adeiladu'n ôl yn well? Mae'n teimlo, iawn, bod y foment honno o optimistaeth ymhlith yr her wirioneddol fawr wedi diflannu'n llwyr.

Er enghraifft, yr un y deuaif yn ôl ato yw digartrefedd. Cafodd digartrefedd yng Nghymru ei ddileu fwy neu lai yn ôl pob sôn, os ydych chi'n credu'r statsau, yr ydych chi'n eu hadnabod, mae'n rhaid i chi wneud hynny. Beth sydd wedi digwydd? Rydyn ni wedi dod yn ôl ac mae pobl yn byw ar y strydoedd ac mae pobl mewn tai ansicr. Felly, rwy'n credu bod yna foment i edrych yn ôl a meddwl mewn gwirionedd, sut y gallwn gyfeirio llywodraeth ac felly sefydliadau sy'n sail i lywodraeth ar lefel gymunedol; beth yw eich rôl o ran hwyluso mynd i'r afael â'r heriau mawr y mae Cymru'n eu hwynebu sydd ar draws y bwrdd? Nid yw'r economi yn gweithio i bobl, mae pobl mewn tai is-safonol, ac nid ydym yn barod am argyfwng hinsawdd. Yr holl heriau gwahanol hyn; Pam nad yw'r Llywodraeth

wedi'i sefydlu i fynd i'r afael â'r heriau mawr hyn a chyflwyno'r rhai sydd ar reng flaen darparu gwasanaethau i roi gwybod i ba gymunedau sydd ei angen i fynd i'r afael â heriau mawr fel digartrefedd?

[00:30:00]

Felly, rwy'n credu bod rhywbeth i'w ddweud am y ffaith bod honno'n foment i edrych ar agenda polisi mwy uchelgeisiol a dyfodol mwy uchelgeisiol i'r trydydd sector hefyd. Felly, mae yna ddarlun negyddol iawn, sy'n ddealladwy, ond mae yna ddarlun cadarnhaol hefyd yn tanchwarae hynny ac rwy'n teimlo efallai ein bod wedi breezed heibio oherwydd ein bod ni'n rhy brysur yn mynd yn ôl allan o'r tŷ ac yn dod yn ôl i fusnes fel arfer. Ond efallai, mae yna foment i edrych yn ôl a meddwl efallai y dylem fod wedi dadansoddi'r hyn a wnaethom yn dda yno, a'r hyn y gallwn adeiladu arno pan nad ydym mewn argyfwng, er y byddwn yn dadlau ein bod mewn sawl eiliad argyfwng nawr beth bynnag.

KELLY HUXLEY-ROBERTS: Un peth roeddwn i eisiau ei godi oedd hynny ar y cwestiwn gwreiddiol Alex. Roeddech chi'n dweud sut yn ystod adegau o argyfwng, mae gwahanol sectorau yn addasu ac wrth symud ymlaen, pa heriau a sut y dylai gwahanol sectorau addasu eto wrth symud ymlaen, a Bethan, roeddech chi'n sôn am AI hefyd. Rwy'n credu bod ychydig o bethau'n dod i fyny, ond un peth rwy'n dal i glywed amdano yw pawb yn siarad am brofiad byw, ac rwy'n credu bod hynny'n allweddol i'r atebion: yn allweddol iawn. Dyna'r hyn a welsom gyda'r lefel o hyblygrwydd ac ymatebolrwydd a ddangoswyd ar adegau o Covid. A dweud y gwir, mae yna bŵer segur sydd yno bob amser mewn cymunedau, a phan ddaw gwrthio i shove, pe bai pob llywodraeth yn diflannu, byddai pobl yn dal i wneud pethau, oni fydden nhw?

Dwi'n meddwl bod 'na bwer yno a phrofiad byw yno ac mae hynny'n awdurdod naturiol. Ac mewn gwirionedd, y profiad hwnnw, y pŵer segur hwnnw sy'n gynhenid i bobl, yn gynhenid i gymunedau, pa bynnag systemau, a geiriau yr ydym yn eu haenu drosto, mae pŵer yno ac awdurdod gydag ef. Felly, rwy'n credu bod profiad byw yn bwysig ac mae angen i ni sianelu hynny'n fwy effeithiol. Rwy'n credu na ddylai hynny fod yn gymhleth.

ALEX SWIFT: Iawn, diolch i chi i gyd. Dim ond i orffen, i ddod i ben ar gwestiwn sy'n fwriadol agored i'w ddehongli. Beth yw un peth yr hoffech ei weld yn newid mewn dulliau caffael a datblygu cymunedol gan awdurdodau lleol?

KELLY HUXLEY-ROBERTS: I mi, yr allwedd yw parchu a gwerthfawrogi profiad byw a dysgu. Rwy'n credu bod hynny'n wirioneddol hanfodol, a dylem fod yn

ymddiried mewn cymunedau a sefydliadau i wneud yr hyn y maent yn ei wneud orau. Felly, rwy'n credu i mi, dyna'r prif bwynt mewn gwirionedd. Mae hynny'n trosi'n ymarferol, i ganolbwyntio ar ansawdd ymyrraeth, meddwl am y gwerth tymor hwy am arian yn hytrach nag arbed costau ar unwaith. Felly, rwy'n credu ei fod yn canolbwyntio ar ansawdd a pharch profiad byw mewn gwirionedd.

BETHAN WEBBER: Byddaf yn dod i mewn Rwy'n credu ei fod yn gwestiwn anodd i'w ateb ar wahân oherwydd bod awdurdodau lleol yn rhan o ecosystem, maent yn chwarae rhan bwysig iawn mewn ecosystemau yn lleol ond maent yn rhan o un ehangach. Rwy'n credu bod y pwyntiau yr hoffwn eu gwneud yn debygol o fod yn berthnasol iddynt hwy yn ogystal ag eraill. Rwy'n credu bod yn rhaid i ni fod yn fentrus iawn ac yn ddewr yng Nghymru. Rwy'n credu bod gennym y potensial; Mae gennym lawer o'r elfennau y gallaf eu gweld yn rhoi'r potensial i ni lywio cyfnod anodd mewn hanes, heb os a dod allan gyda phethau gwirioneddol gadarnhaol, blaengar sy'n arwain y ffordd. Dwi'n meddwl bod rhaid i ni ddechrau drwy fod yn ddewr a beiddgar iawn a chreu gweledigaeth o'r ffordd Gymreig. Mae'n rhaid i ni atal y model echdynnu o fewnffuddsoddiad a thwf uchel sy'n gweld cwmnïau'n dod i mewn ac yn cymryd elw allan o Gymru, nid yn unig dros y ffin i'n cymdogion agosaf ond yn eithaf pell i ffwrdd.

Rydyn ni'n gweld hyd yn oed ym myd iechyd nawr, lle mae meddygfeydd yn cael eu prynu, nid yn unig gan gwmnïau eraill o Loegr ond o America hefyd, lle maen nhw'n gweld agwedd hyfyr a masnacheiddio i ddarparu ein gofal iechyd. Rwy'n credu bod yn rhaid i ni wrthsefyll rhywfaint o hynny ac edrych ar yr hyn sydd gennym yng Nghymru sy'n sylfaen gymunedol gref iawn. Mae gennym sector busnesau bach a chanolig yn bennaf yn yr economi, ac mae gennym sylfaen gref yn yr economi. Rwy'n credu os ydyn ni'n ei fflipio ac yn wir yn cymryd yr ongl gydgynhyrchiol honno o edrych ar beth yw'r agweddau sydd gennym ni, beth yw'r pethau y gall y gymuned eu cynnig? Rhannwch y pŵer, a symudwch y pŵer allan o awdurdodau lleol, byrddau iechyd, a llywodraethau. Hyd yn oed sefydliadau fel ein un ni, corff is-genedlaethol cyfryngol. Rhowch y pŵer i bobl yn lleol i benderfynu sut olwg well sydd arnyn nhw, buddsoddi ynddynt, a chaniatáu iddyn nhw ddiffinio sut olwg allai fod ar economi llesiant lleol.

Dwi wir yn meddwl bod yn rhaid iddyn nhw gymryd rhywfaint o risg yn hynny a gwneud rhai pethau arloesol, dechrau yn rhywle, a gweld lle mae'n mynd â ni, ond dwi'n meddwl bod gennym ni gymaint o botensial i ddiffinio'r ffordd Gymreig, a gweld gwir ffyniant yn dod drwodd mewn ffordd wahanol sydd efallai'n arwain y ffordd i genhedloedd bach eraill. Felly, dyna fyddai fy ngobaith.

JOE ROSSITER: Ie, byddwn yn adleisio hynny. Rydyn ni wedi bod ychydig yn ddwl ac yn dywyll ond mae'n debyg bod pensaernïaeth a'r polisi yna yng Nghymru mewn ffordd nad yw mewn llawer o genhedloedd bach eraill boed yn

les gennai yn y dyfodol, boed yn bartneriaethau cymdeithasol. Mae'n ymwneud â gwneud iddyn nhw weithio. Rwy'n credu bod hwnnw'n lle cadarnhaol i fod yn cychwyn ohono, nid ydym ar yr amddiffynnol, rydyn ni ar y tramgwyddus mewn gwirionedd. Rwy'n credu mai rhan o hynny yw siarad â'r hyn yr oeddech chi'n ei ddweud, Bethan, o gwmpas mae angen i ni sicrhau ein bod yn dod â chymunedau gyda ni pan fyddwn yn ymgymryd â chaffael a datblygu cymunedol. Rhan fawr o hynny yw newid o weld cymunedau fel actorion, nid adweithyddion i beth, boed yn awdurdodau lleol neu'r llywodraeth ac yn y bôn yn adeiladu yn eu gweledigaeth hirdymor ohonynt fel rhan o'r weledigaeth honno.

Hefyd, y buddsoddiad mewnol. Rydym wedi gwneud llawer o bethau am wneud i'r arian preifat sy'n dod i Gymru weithio i gymunedau, yn benodol ar ynni adnewyddadwy, ond oes, a oes ffordd o ddal peth o'r cyfoeth hwnnw sy'n dod i mewn yma y mae angen i ni ryw raddau o ran gyrru sero net ymlaen a gwneud i'r arian hwnnw weithio i adeiladu gwytnwch cymunedol hefyd. Felly, mae yna ran o hynny, rwy'n credu, y mae angen ei ddwyn i mewn.

RACHEL MARSHALL: Rwyf wrth fy modd â'ch gweledigaeth, Bethan, o ffordd Gymreig, rwy'n credu y byddai hynny'n hollol anhygoel a bod rhannu pŵer yn rhywbeth yr ydym wir yn eiriol drosto a'r sylfaen cryfder honno yn hytrach na dull model diffyg hefyd. Rwy'n credu nad oes angen i bawb fod ar y sector cymunedol a gwirfoddol. Rwy'n credu bod angen i'r comisiynwyr gamu i'r adwy a gwneud pethau'n wahanol hefyd. Yn aml nid ydynt yn cyfathrebu'n dda iawn â'i gilydd, felly, nid ydynt yn rhannu arferion gorau, ymhlith timau comisiynu. Prin y byddan nhw weithiau hyd yn oed yn siarad â'r sefydliadau lleol fel nad ydyn nhw'n gwybod beth sy'n digwydd o'u cwmpas. Pe baent yn eu cynnwys yn gynharach o ran cyfathrebu a dealltwriaeth well o'r hyn sy'n digwydd, yn lleol, gallent eu cymryd rhan wrth osod yr agenda gaffael yn gynharach. Felly, dod yn fwy cyfarwydd â sut mae elusennau a sefydliadau bach eraill yn gweithio.

Mae gennym enghreifftiau, er enghraifft, o fewn awdurdodau lleol lle efallai bod gennych adran gwasanaethau cymdeithasol sy'n gweithio'n dda iawn o ran atgyfeiriadau i elusennau bach ond nid oes gan y comisiynwyr unrhyw syniad bod yr elusen honno'n bodoli a'u bod yn eu hanwybyddu o ran cyfleoedd. Felly, mae angen meddwl mwy cydlynol o fewn timau comisiynu hefyd.

BETHAN WEBBER: Rwy'n credu mai dim ond i adleisio pwynt Joe mewn gwirionedd, mae llawer iawn i fod yn gadarnhaol yn ei gylch ac rwy'n credu mai'r hyn a fyddai'n wych yn ogystal â rhan o'r weledigaeth honno ar gyfer gwneud pethau mewn ffordd wahanol yw manteisio ar yr ymdeimlad hwnnw o optimistiaeth a phosibilrwydd. Oherwydd gallwn lywio'n llwyr yr amseroedd heriol yr ydym ynddo. Rwy'n credu bod llawer o'r pwyntiau a gododd Rachel fwy na thebyg yn adleisio y tu hwnt i'r lleol mewn gwirionedd hefyd; y cyfathrebu, dod at

ei gilydd, cydweithio mwy, cefnogi ein gilydd a bod yn garedig â'n gilydd drwy'r cyfan. Mae gennym fframwaith deddfwriaethol, mae consensws gwleidyddol eang o'i gymharu â rhannau eraill o'r byd er fy mod yn gwybod ein bod mewn cyfnod ychydig yn fwy cythryblus yma yng Nghymru. Mae yna amgylchedd gwleidyddol mwy sefydlog yma, ac mae llawer o'r potensial rydyn ni'n llai, ac yn llai cymhleth na lleoedd eraill. Mae llawer iawn y gallwn ei wneud, dim ond trwy fanteisio ar y gwaith da sydd eisoes yn digwydd ac mae llawer o enghreifftiau cadarnhaol o awdurdodau lleol wir yn gwthio'r ffiniau ac yn gwneud pethau'n wahanol hefyd.